

Gândire critică și etică academică

Seminar 10

hello

DESFAȘURARE SEMINAR

Fericirea

J. S. Mill - Etica utilitaristă

Cea mai mare fericire

Dezbateră

o1

o2

o3

o4

Diogene din Sinope. Cinism

Cel mai fericit om este cel care se mulțumește cu foarte puțin.

- Platon l-a descris pe Diogene drept „un Socrate care a înnebunit”.
- Diogene afirmă pasiunea pentru virtute și respinge confortul material. Viața bună presupune să ne eliberăm de restricțiile exterioare impuse de societate, precum și de nemulțumirea interioară cauzată de dorință, emoție și teamă.
- *Kynikos* = „ca un câine”; hotărârea cinicilor de a desconsidera toate formele de obiceiuri sociale și de etichetă, trăind într-o stare cât mai naturală.

Jean-Léon Gérôme, *Diogenes*, 1860

Zenon din Kition. Stoicism

332 BC - 265 BC

- Fondatorul stoicimului;
- Universul este guvernat de legi naturale impuse de un legislator suprem. Omul trebuie să accepte cruzimea și nedreptatea care i se întâmplă.
- Omul este înzestrat cu un suflet rațional prin care își poate exercita liberul-arbitru.
- Omul poate alege să fie indiferent la durere și plăcere, la sărăcie și bogăție.
- **Fericirea** înseamnă să duci o viață în armonie cu natura în toate aspectele sale, bune sau rele.
- „**Fericirea este o curgere frumoasă a vieții**”.

Epicur. Placerea e principiu binefui

- *epikouros* = „cel care e de ajutor”;
- Întemeietorul celei de-a treia școli de gândire, „**Grădina**”, în Atena; principiul care îl ghidează: „**Trăiește ascuns!**”
- „Fericita și în același timp ultima zi a vieții”;
- **eliberarea de frică și suferință**; importanța **prieteniei, a libertății, a reflecției**
- siguranța drept condiție a fericirii; pacea sufletească e echivalentă cu fericirea (acceptarea finitudinii); *Scrisoarea către Menoiceus* și culegerile de maxime;
- fericirea presupune înțelegerea „tipurilor de viață” ale oamenilor; **plăcerea** este fundamentul fericirii; deduce ascetismul din hedonism:

„Nu e cu puțință să trăiești plăcut fără a trăi înțelept, bine și drept și nici să trăiești înțelept, bine și drept fără a trăi plăcut. Căci virtuțile sunt în mod natural unite cu viața plăcută, iar viața plăcută este inseparabilă de acestea”.

The dance of death, sec. al XVI-lea

Stoicismul Tânărului. Seneca

„Trăiți de parcă v-ar fi dat să trăiți veșnic, niciodată nu vă trece prin minte fragilitatea voastră, nu băgați de seamă cât timp s-a scurs deja. Aveți toate temerile muritorilor și toate dorințele nemuritorilor”.

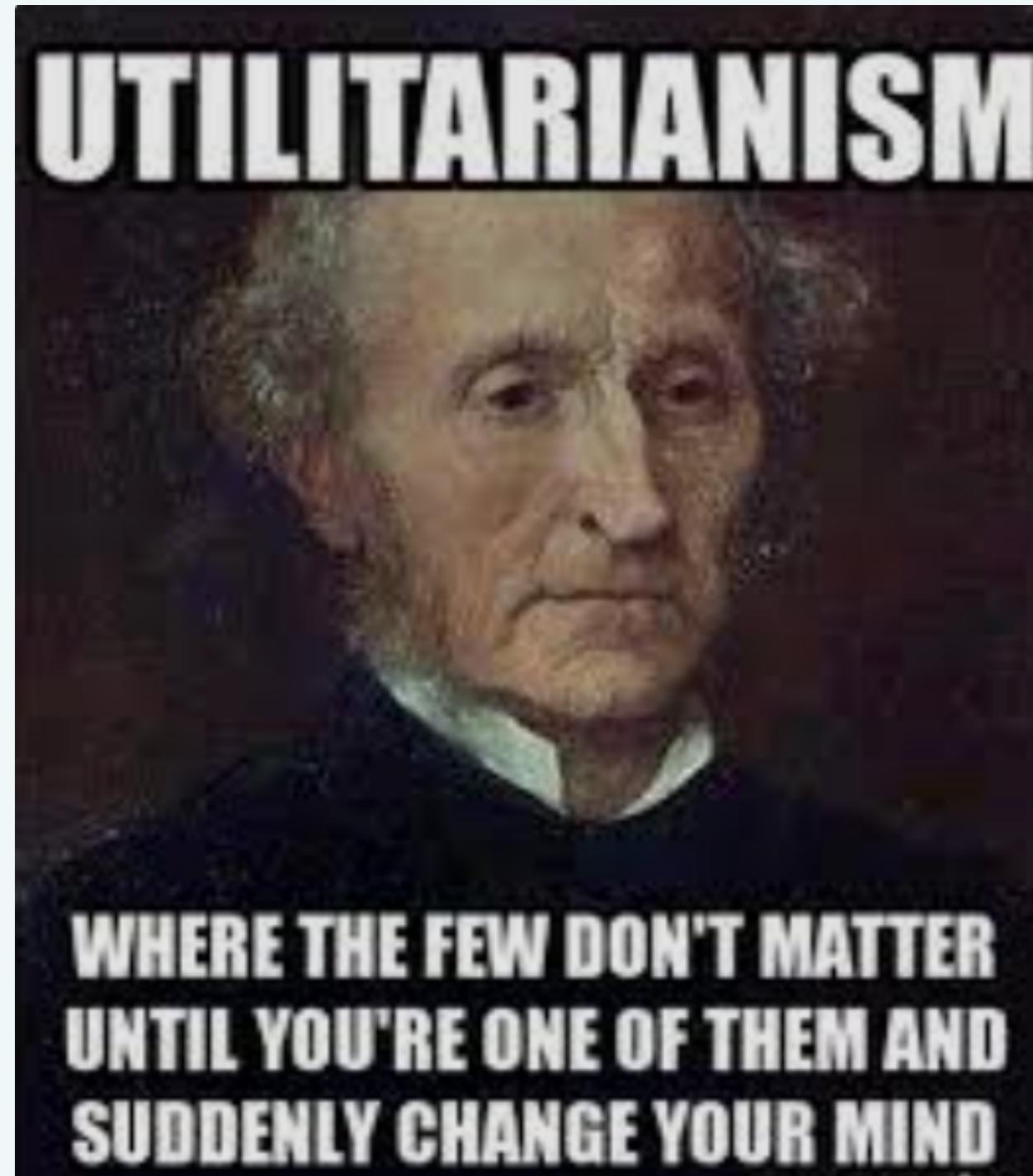
- „**viața fericită** este energetică și îndrăzneață, folosindu-se de darurile sortii, dar nefiind sclava lor”
- „este **fericit** cel care nu cunoaște un bine mai mare decât acela pe care și-l poate oferi singur”
- „**fericit** este omul care se ține departe atât de dorință, cât și de teamă, prin darul rațiunii”.
- „**fericit** este cel împăcat cu condiția sa și cel care iubește ceea ce are”.

„**Adevărată fericire** este să te bucuri de prezent, fără teamă de viitor, fără să ne păcălim cu speranțe sau frici, ci să rămânem satisfăcuți de ceea ce avem, căci cel care e aşa nu își dorește nimic”.

„**Fie lumea mare un balamuc, cât timp înlăuntru-mi nicio tulburare**”.

J.S. Mill - Utilitarismul

John Stuart Mill (1806-1873)

- a fost educat acasă în spirit antireligios de către tatăl său; învăța greaca la 6 ani, latina și aritmetică la 8 ani și logica la 12 ani. Mărturisește că nu a fost niciodată copil. Studiază psihologia și își dezvoltă propriile convingeri foarte devreme. A fost membru în Parlamentul Britanic. A simbolizat alianța dintre stânga intelectuală și proletariat, care a stat la baza formării socialismului britanic.
- cele mai importante lucrări: *Despre libertate* (1859), *Utilitarismul* (1861), *The subjection of women* (1869) - primul manifest feminist.

Etica utilitaristă:

- dezvoltarea teoriei propuse de Jeremy Bentham; acordă prioritate afectivității, sentimentelor de simpatie față de ceilalți, înțelegând moralitatea ca ținând atât de rațiune, cât și de trăire.
- Utilitarismul este o teorie care articulează intuiții morale universale, valabile pentru orice ființă rațională care acționează.

UTILITARISMUL

BENTHAM

- Utilitarism egoist.
- Termeni împrumutați din economie (maximizare, profit).
- Nu există plăceri mai bune decât altele (criteriu cantitativ)

MILL

- Utilitarism altruist.
- Există o ierarhie a plăcerilor (criteriu calitativ)
- Distincția bine personal - bine public (ajustarea binelui personal în funcție de binele public)

CONTEXT - Anglia sfârșitului de sec. XIX avea nevoie de un ideal politic și moral, dar, în epoca, utilizarea unilaterală a utilitarismului ca ideal politic nu a adus un serviciu prea mare acestei doctrine morale. Amestecul de politic a erodat o parte din credibilitate.

PRINCIPIUL CELEI MAI MARI FERICIRI

Acțiunile sunt corecte în măsura în care tind să promoveze fericirea și incorecte în măsura în care tind să producă inversul fericirii.

- **Fericirea** = „plăcerea și absența durerii”; Plăcerea și durerea contribuie în mare măsură în deliberarea morală.
- Cea mai mare fericire pentru cât mai mulți oameni: **Se reduce moralitatea unei acțiuni la calcul?**
- Un test al „corectitudinii și incorectitudinii trebuie să reprezinte mijlocul de a stabili ceea ce este corect și incorect, și nu o consecință a descoperirii prealabile a unui asemenea lucru.”
- **Sunt toate plăcerile egale în ceea ce privește calitatea lor? Putem să ierarhizăm plăcerile?**
- Mill este interesat de implicațiile sociale și politice ale principiului utilității, nu doar de simpla lui utilizare în luarea deciziilor morale.
Soluția propusă: sistemul educativ și opinia publică să conlucreze pentru a stabili o asociere între **fericirea individului și binele societății**.
- Societatea ar trebui să le ofere tuturor indivizilor **libertatea de a-și căuta fericirea**. Guvernul trebuie să protejeze acest drept fundamental, respectiv libertatea fiecărui de a-și urma propriile scopuri.
- **Excepție:** dreptul la libertate trebuie restricționat numai în cazul în care interferează cu fericirea altora (**principiul prejudiciului**).

PRINCIPIUL UTILITĂȚII=STANDARDUL MORALITĂȚII=FERICIREA

- **Moralitatea** = ansamblul regulilor și preceptelor conduitei umane prin care se poate asigura, în cea mai mare măsură, cea mai mare fericire.
- **Promovarea fericirii** = maximizarea tendinței pozitive a soldului dintre plăceri și neplăceri;
- Ierarhizarea plăcerilor: unele plăceri sunt mai dezirabile și mai valoroase decât altele;
- **Cum cuantificăm fericirea?** Bentham luase în calcul **durata** și **intensitatea** plăcerii; Mill adaugă **calitatea** plăcerii; **plăceri intelectuale > plăceri fizice**
- esența fericirii: „singura dovadă pe care o putem oferi că un lucru poate aduce fericirea o reprezintă faptul că oamenii doresc efectiv lucrul respectiv.”
- Două tipuri de dorințe:
 - **nemotivate**: lucruri pe care le dorim și care produc plăcere (scop=fericire)
 - **motivate**: acțiuni conștincioase, lucruri pe care le facem dintr-un sentiment al datoriei, împotriva tendințelor noastre de moment, dar care în final oferă plăcere (mijloc pentru fericire).
- „Aceia care sunt la fel de obișnuiți cu amândouă și la fel de capabili să le aprecieze și să se bucure de ele manifestă cea mai clară preferință pentru acel mod de existență care le pune la lucru facultățile superioare.

PRINCIPIUL UTILITĂȚII

Acțiunile corecte nu sunt cele care produc cea mai mare cantitate de plăcere, ci acelea care au **cele mai bune consecințe**, scăzând cantitatea de durere provocată. Să ne imaginăm trei scenarii: (i) acțiunea X produce 20 de unități de plăcere și 15 unități de durere; (ii) acțiunea Y produce 10 unități de plăcere și 5 de durere; (iii) acțiunea Z produce 3 unități de plăcere și 1 de durere.

Acțiunea X produce cea mai mare cantitate de plăcere, dar utilitaristul spune că Z este cea mai bună acțiune.

PLĂCERE ȘI FERICIRE

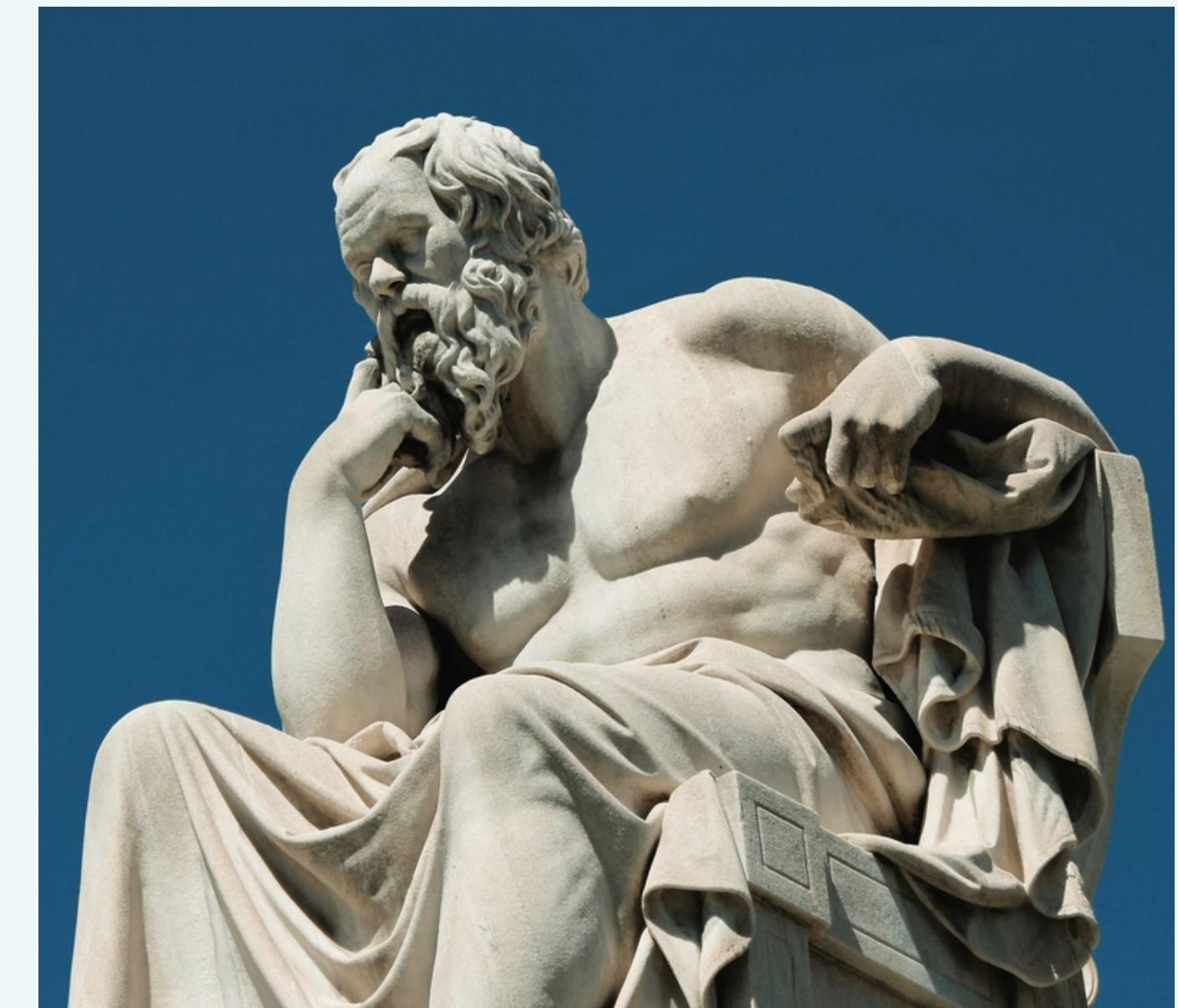
„Este mai bine să fii o ființă umană nesatisfăcută decât un porc satisfăcut; este mai bine să fii un Socrate nesatisfăcut decât un nebun satisfăcut. Iar dacă nebunul sau porcul sunt de altă părere, aceasta se datorează faptului că ei cunosc numai o latură a problemei.”

Plăceri inferioare* (corporale)

vs.

Plăceri superioare (spirituale)

*nu satisfac viziunea ființei umane despre fericire. Ființele umane au facultăți mai elevate. **Evaluarea** se face din pdv **cantitativ & calitativ**.

Principiul Celei Mai Mari Fericiri

Actiunile sunt *corecte* in masura in care tind* sa promoveze fericirea si *incorecte* in masura in care ele tind sa produca inversul fericirii.

*tendinta actiunilor e **soldul** placerilor in raport cu durerile

NU SUMA TOTALA DE FERICIRE, CI SOLDUL!

Promovarea fericirii = maximizarea tendintei pozitive.

Fericire

placere si absenta durerii
omul - inta capabila de satisfactii

Nu a agentului, ci
a tuturor celor avuti in vedere

Nefericire

dureri si privarea de placere
omul - inta capabila de suferinta

PRINCIPIUL UTILITATII = STANDARDUL MORALITATII = FERICIREA

Moralitate = ansamblul regulilor si preceptelor conduitei umane prin care se poate asigura, in cea mai mare masura, cea mai mare fericire.

Ierarhizare a placerilor – unele plăceri sunt mai dezirabile si mai valoroase decat altele.

Dubla evaluare: calitativ & cantitativ. Calitatea prevaleaza. Nimeni nu ar renunta la superioritatea functiilor -> **demnitatea umana**

TESTUL CALITATII: preferinta celor mai inzestrati cu mijloacele necesare compararii.

OBIECTIE 1: fericirea nu poate fi scopul rational al vietii si actiunii umane, pentru ca el nu poate fi atins (renuntarea = conditia oricarei virtuti)

RASPUNS: nu doar urmarirea fericirii, ci si minimizarea nefericirii – primul tel e himeric => mai imperativ evitarea durerii.

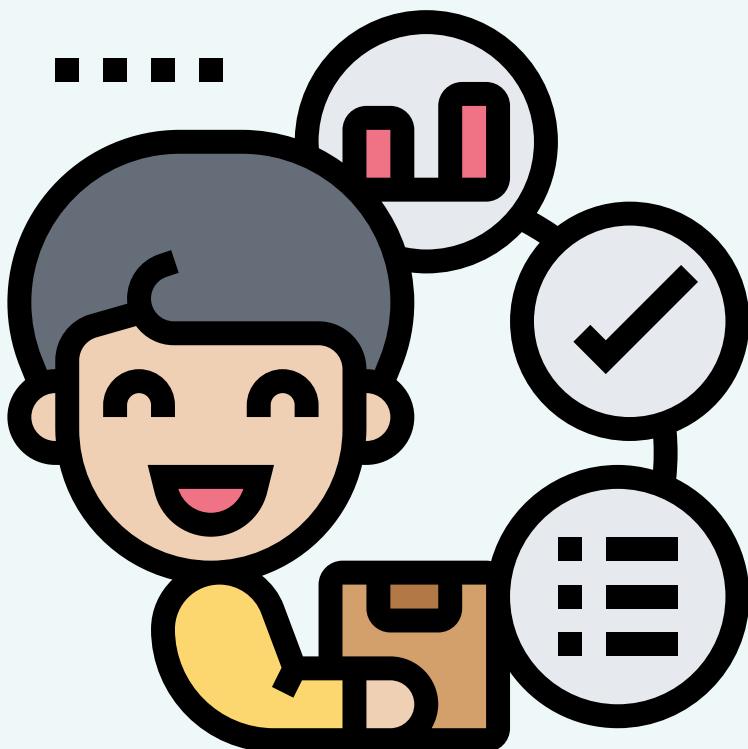
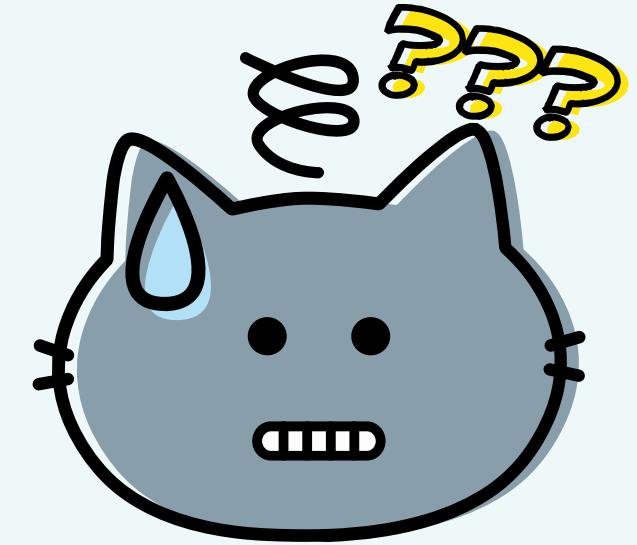
OBIECTIE 2: utilitarismul e rece si incapabil de compasiune - inregistrarea meschina a consecintelor, ignorand motivatia din care emana actiunea

RASPUNS: niciun standard moral nu decide ca o actiune e buna pt ca e facuta de un om bun – numai un om virtuos e capabil de acte morale (evaluarea actiunilor, nu evaluarea agentului!)

Utilitaristii: **o actiune corecta nu indica un caracter virtuos.** Cea mai buna evaluare pe termen lung a caracterului bun raman actiunile bune.

TESTUL UTILITARIST

Ce ati face in urmatoarea situatie: bunica voastră este bolnavă și are nevoie de ajutor. Vreți să mergeți la ea, dar nu aveți bani pentru a ajunge acolo. Găsiți pe stradă un portofel și în el găsiți 350 lei. Luati 50 lei pentru biletul de tren și duceți portofelul la cea mai apropiată secție de poliție. Este corectă acțiunea voastră din punct de vedere moral?

„O ființă dotată cu facultăți superioare are nevoie de multe lucruri pentru a fi fericită; este probabil capabilă de suferințe mai profunde decât o ființă de tip inferior.” Ființele umane sunt dotate cu un **simț al demnității**, legat de existența facultăților superioare.

Criteriu al evaluării plăcerilor: experiența majorității* care a trăit ambele tipuri de plăcere.

*Majoritatea, în sens de „cunoscători competenți”: ce înseamnă? Cei care „vorbesc din cărți” sau cei care au o vastă experiență - „înțeleptii satului”?

PRINCIPIUL CELEI MAI MARI FERICIRI

- **Utilitatea/ Fericirea** = regulă directoare a conduitei umane; standardul utilitarist vizează „cea mai mare fericire a tuturor” (fericire colectivă).

Utilitarismul depinde de cultivarea generală a nobletei de caracter.

- **Definiție:** principiul celei mai mari fericiri constă într-o existență scutită cât se poate de mult de durere și bogată cât se poate de mult în delectări, atât sub aspect cantitativ, cât și calitativ.
- **Auto-analiza & auto-observația** sunt esențiale!
- Morala utilitaristă recunoaște că oamenii au capacitatea de a-și sacrifica propriul bine pentru binele altora, însă refuză să admită că sacrificiul este el însuși un bine.
- **Fericirea colectivă:** este un ideal; mijloace a atinge idealul:
 - legile și rânduielile sociale să pună interesul fiecărui individ în armonie cu interesul tuturor;
 - educația și opinia; binele propriu - binele comun (situatii de tipul *win - win*)
- nu individul este în centrul acestei teorii, ci fericirea colectivă!

ETICA VIRTUȚII

Centrată pe **persoane**.
Un om virtuos ia decizii corecte.

Ce ar face un întelept?

VIRTUTEA
Măsura justă.

*Cum s-ar cuveni
să trăim?*

ETICA DATORIEI

Centrată pe **datorii**.
Încercarea de a întemeia o morală
a priori, universală, în baza unui
criteriu independent de contexte.

DATORIA
Voința bună.

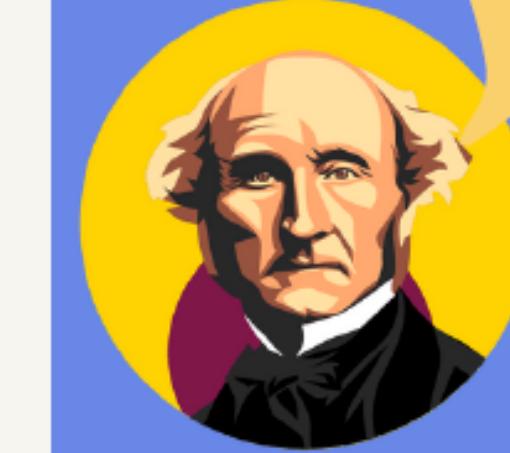

*Ce trebuie
să fac?*

ETICA UTILITARISTĂ

Centrată pe **acțiuni**.
Necesitatea unui standard
extern al moralității.

CONSECINȚA
Cea mai mare fericire.

*Ce acțiune produce cea
mai mare fericire?*

DILEMA MORALĂ

- Conflict *per accidens* (și nu *per se*) între două datorii la fel de valabile, care nu pot fi respectate împreună.
- Caracter aparent isolabil.
- Necesită un cadru de evaluare mai sofisticat.

DILEMA TRENULUI

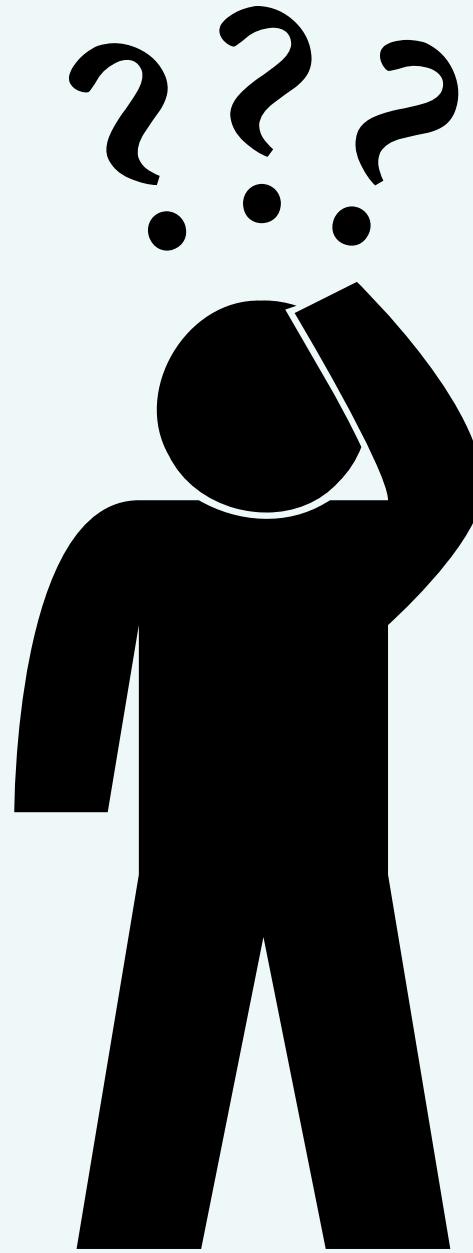
Un tren rulează scăpat de sub control. În calea sa se află 5 oameni legați de şină de un răufăcător.

Există un macaz și o linie ocolitoare, dar pe care e un alt om legat. De tine depinde soarta acestor oameni. Dacă nu faci nimic, trenul va ucide 5 persoane. Dacă schimbi macazul va ucide una și 5 vor fi salvate.

Schimbi macazul?

DEZBATERE

IAG (inteligenta artificială generală) și riscul existențial - Ar trebui să fie reglementată din pdv etic dezvoltarea sa?

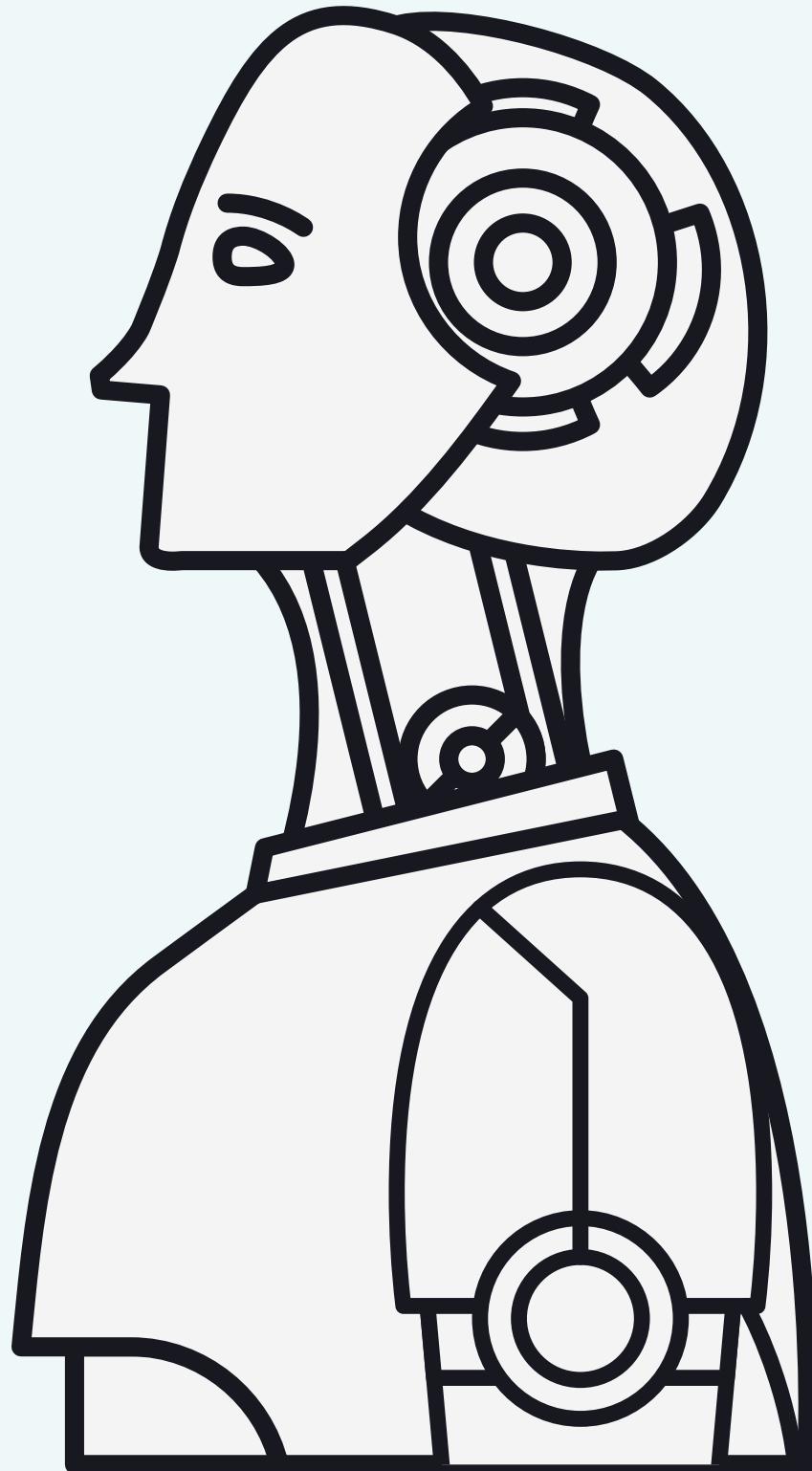
IAG = autonomie; își dă singură scopuri; proces de optimizare puternic, care va acționa pentru a maximiza obiectivul care îi este dat sau pe care și-l stabilește singură; E capabilă să învețe din experiență, are o putere mare de calcul și că va manifesta un comportament orientat spre scopuri, încercând în același timp să optimizeze procesul de obținere a lor.

Este foarte dificil să transpunem valorile și preferințele oamenilor în limbaj formal.

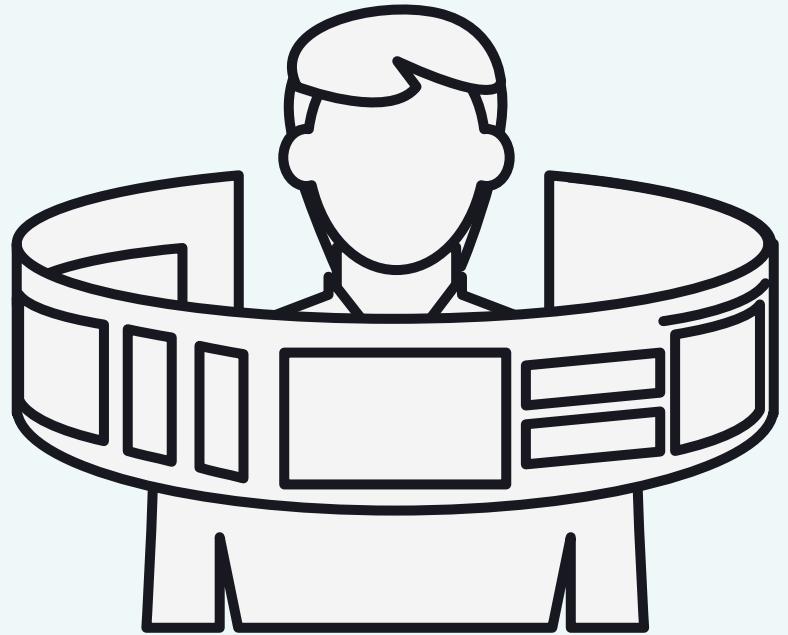
- Care ar putea să fie principiile după care să se ghidizeze dezvoltarea IAG?
- Maximizatorul de agrafe de birou: nu este capabilă să analizeze sarcinile în raport cu preferințele și valorile umane (îi lipsește o busolă morală, nu are capacitatea de a evalua moral conținutul acțiunilor sale). Problema în acest scenariu este provocată de agentul uman, IAG doar execută ceea ce i se cere, la capacitate maximă.

INTELIGENȚA ARTIFICIALĂ

- Care credeți că ar fi principalele probleme de etică care pot fi legate de introducerea AI în cercetare?
- 'The biggest question around AI is inequality, which isn't normally included in the debate about AI ethics. It is an ethical issue, but it's mostly an issue of politics – who benefits from AI?' (Jack Stilgoe)
- 'Does AI have to increase inequality? Could you design systems that target, for example, the needs of the poorest people? If AI was being used to further benefit rich people more than it benefits poor people, which it looks likely to be, or more troublingly, put undue pressure on already particularly marginalised people, then what might we do about that? Is that an appropriate use of AI?' (Jack Stilgoe)

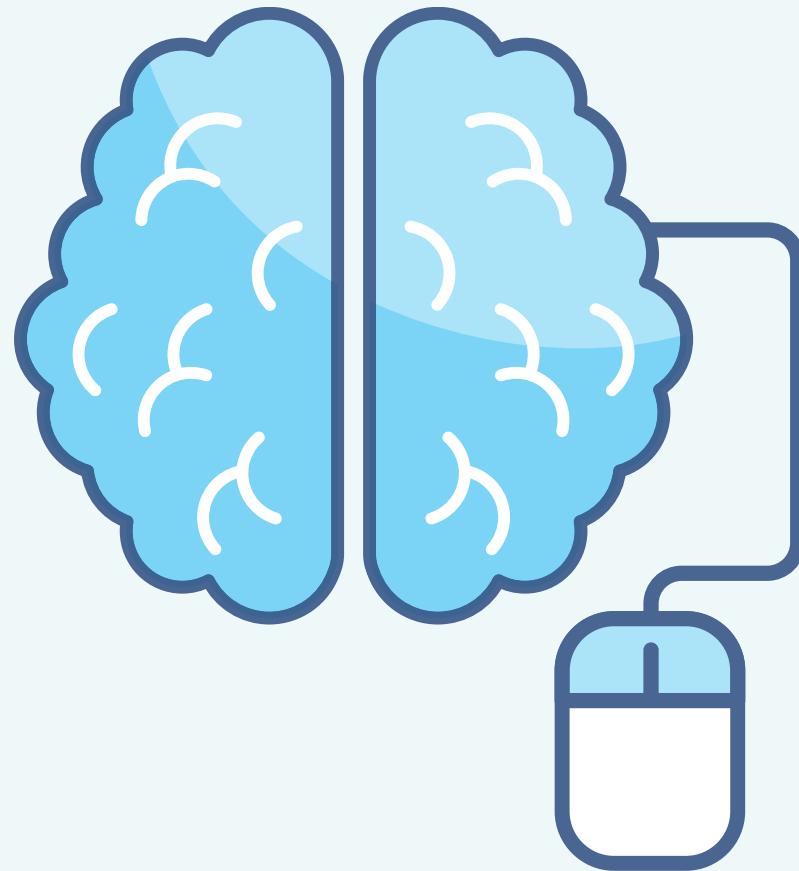
INTELIGENȚA ARTIFICIALĂ

„Human rights AI has important repercussions for democracy, and people's right to a private life and dignity. For instance, if AI can be used to determine people's political beliefs, then individuals in our society might become susceptible to manipulation. Political strategists could use this information to identify which voters are likely to be persuaded to change party affiliation, or to increase or decrease their probability of turning out to vote, and then to apply resources to persuade them to do so. Such a strategy has been alleged to have significantly affected the outcomes of recent elections in the UK and USA (Cadwalladr, 2017a; b).

Alternatively, if AI can judge people's emotional states and gauge when they are lying, these people could face persecution by those who do not approve of their beliefs, from bullying by individuals through to missed career opportunities. In some societies, it could lead to imprisonment or even death at the hands of the state.”

INTELIGENȚA ARTIFICIALĂ

'The biggest risk [of AI] that anyone faces is the loss of ability to think for yourself. We're already seeing people are forgetting how to read maps, they're forgetting other skills. If we've lost the ability to be introspective, we've lost human agency and we're spinning around in circles'. (John Havens)

„Robots may affect the stability of marital or sexual relationships. For instance, feelings of jealousy may emerge if a partner is spending time with a robot, such as a 'virtual girlfriend' (chatbot avatar). Loss of contact with fellow humans and perhaps a withdrawal from normal everyday relationships is also a possibility. For example, someone with a companion robot may be reluctant to go to events (say, a wedding) where the typical social convention is to attend as a human-human couple. People in human-robot relationships may be stigmatised.”